

SMERNICE ZA PROCENU I ODGOVOR NA RIZIKE U VEZI SA ZLOUPOTREBOM VATRENOG ORUŽJA U NASILJU U PORODICI

GENDER AND SALW CONTROL: KNOW HOW SERIES

Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) je osnovan na zajedničku inicijativu Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (United Nations Development Program - UNDP) i Saveta za regionalnu saradnju (Regional Cooperation Council RCC) sa ciljem jačanja nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog naoružanja, doprinoseći tako povećanoj stabilnosti, bezbednosti i razvoju u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi.

Ova publikacija je razvijena u okviru regionalnog projekta „Podrška jačanju borbe protiv nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem na Zapadnom Balkanu (IPA/2021/425-067)“, koji finansira *Evropska komisija, Generalni direktorat za susedstvo i pregovore o proširenju, kroz Instrument za pretprišupnu pomoć*.

Napomena: Stavovi u ovom dokumentu ni na koji način ne odražavaju stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije. Oznake koje se koriste i prezentacija materijala u ovoj publikaciji ne podrazumevaju izraz Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije u vezi sa: 1) pravnim statusom bilo koje zemlje, teritorije ili područja, ili njene vlasti ili oružane grupe; ili 2) ocrtavanjem njenih granica.

Za dodatne informacije kontaktirajte:

Šeficu SEESAC kancelarije

Bulevar Zorana Đinđića 64, 11000 Beograd, Srbija

Tel: +381 11 415 5300

www.seesac.org

Urednici: Jasminka Friscik, glavna stručnjakinja i Dragan Božanić, SEESAC saradnik za rodna pitanja i istraživanje

Lektura i korektura: Irena Žnidaršić-Trbojević

Dizajn i prelom: Ivan Čulafić

Štampa: Bigraf Plus, Beograd

Tiraž: 50 kopija

Mesto i godina izdavanja: Beograd, 2024

ISBN-978-86-7728-365-0

@ SEESAC 2024. Sva prava zadržana.

SMERNICE
ZA PROCENU
I ODGOVOR
NA RIZIKE
U VEZI SA
ZLOUPOTREBOM
VATRENOG ORUŽJA
U NASILJU
U PORODICI

Izrazi zahvalnosti

Želeli bismo da izrazimo zahvalnost brojnim profesionalcima/kama koji su doprineli izradi Smernica:

Stručnjakinjama: Jasminki Friscikj (Asocijacija za emancipaciju, solidarnost i ravnopravnost žena, glavna stručnjakinja), Kosani Beker (Femplatz), Eloni Dini (UNDP Albanija), Maji Branković Đundić (UNDP Srbija).

Članovima/icama Radne grupe i predstavnicima/ama odeljenja za sprečavanje nasilja u porodici: Snežani Vujović, Aleksandru Markoviću, Almi Hot, Dejanu Bogavcu, Beharu Ramadaniju, Zylfiji Dema, Milazimu Govoriju, Siniši Kosariću, Enesu Softiću, Slobodanu Jankoviću, Ankici Dimovskoj, Aleksandri Deckovskoj, Nenadu Milenkovskom, Dhurati Mehmeti, Eriseldi Dollani, Hike Cari, Pašku Peharu.

Predstavnicima/ama Ministarstva unutrašnjih poslova i Policije, koji su učestvovali u diskusijama u okviru fokus grupa: Elsi Zylyftari, Agronu Podu Gegiju, Fatmi Kalemi, Reshatu Kalaciju, Kastriotu Gjongecoju, Julianu Canu, Silviji Binaj, Tajaru Hysenaju, Adevi Kondi, Dhurati Mehmeti, Eleni Hasanago, Erbi Leka, Eriseldi Dollani, Linditi Lushaku, Oldianu Liciju, Valboni Rrapaj, Miroslavu Kosiću, Hrvoju Pašaliću, Jasmini Čunjalo, Antoniji Kovačević, Amiru Kuku, Kristijanu Kraljeviću, Kalili Hrgić, Krešimiru Kosiću, Muameru Bajroviću, Edinu Musiću, Sameli Ribo, Zvonimiru Brniću, Agronu Maliqiju, Bajramu Ademiju, Loriti Bejtullahu-Preteni, Ramadanu Ahmetiju, Samij Hasanaju, Seferu Muhadimu, Blerimu N. Krasniqiju, Milazimu Govoriju, Behxhetu Krasniqiju, Esatu Maliqiju, Mukadesi Gogolli-Maloku, Shemsi Jonuzaj, Xhemili Behluli, Mirjani Cvetkovskoj, Emiliji Damčevskoj, Deanu Stamatovskom, Nermini Izairi, Tatjani Gjurovskoj, Demiraliji Fejzu, Biljani Jakimovskoj, Stefanu Mihajloviću, Violeti Trpčevskoj, Aleksandri Deckovskoj, Zulfiju Abduliju, Burimu Ademiju, Nenadu Dejanoskom, Selmanu Selmanovskom, Nikoli Gjorgjevskom, Astritu Aslaniju, Snežani Vujović, Almi Hot, Danijeli Rajević, Dejanu Bogavcu, Ermili Vujošević, Jasminki Luboder, Bosiljki Palikuća, Biljani Vukčević, Dragani Jovičević, Dragici Kalezić, Jovani Nišavić, Ranki Jovanović.

Predstavnicama ženskih organizacija iz regiona koje su učestovale u diskusijama u fokus grupama: Aureli Bozo, Centar za pravno građanske inicijative, Marseli Allmuça i Marineli Muçobega, Prihvatilište „Edlira Haxhiymeri“, Mersidi Male (Bashalliu), Tirana Legal Aid Society, TLAS, Steli Tanellari, Različiti i Jednaki, Anjezi Bojaxhiu, Koordinisani mehanizam za upućivanje za slučajeve nasilja u porodici (CRM), opština Tirana, Amri Beganović, Medica Zenica, Mersihi Lokvančić, Fondacija Lokalne demokratije, Radmili Žigić i Mirzeti

Tomljanović, Fondacija „Lara“ Bjeljina, Gorici Ivić i Andrei Buzadžiji, Udružene žene Banja Luka, Elmedini Sejdiu, Centar za zaštitu žena i dece, Eleni Dimuševskoj, Nacionalna mreža protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici, Nataši Petkovskoj, Helsinški komitet za ljudska prava, Jasni Orovčanec Arangelovik, Makedonsko udruženje mladih advokata (MZMP), Leonori Dukaj, „Spasi život Tuzi“, Nataši Međedović i Nadi Koprivici, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, Nadi Jelovac, Tijani Vuksanović i Jovani Mirković, Sigurna ženska kuća, Zorici Konatar, „Centar za ženska prava“.

Konsultacije i stručnu reviziju Smernica obavile su i predstavnice sledećih ženskih organizacija: SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, Sigurna ženska kuća Podgorica, Prihvatilište „Edlira Haxhiymeri“ Tirana, Fondacija Udružene žene Banja Luka i Fondacija „Lara“ Bjeljina.

Izradi Smernica takođe su doprineli sledeći članovi i članice SEESAC-ovog tima: Alain Lapon, glavni tehnički savetnik, Juliana Buzi, koordinatorka za regionalnu saradnju, Vesna Cipruš, viša rodna savetnica, Tatjana Višacki, projektna analitičarka, Violeta Gaši, programska savetnica i Jana Ilić, programska asistentkinja.

Sadržaj

1.	Uvod	7
1.1	Proces izrade Smernica	7
1.2	Razumevanje vatrenog oružja kao faktora rizika u kontekstu nasilja u porodici	9
1.3	Zbog čega su nam potrebne Smernice?	16
Okvir 1:	Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici i proceni rizika	17
2.	Pregled Smernica	18
2.1	Cilj Smernica	18
2.2	Kome su namenjene Smernice?	19
2.3	Principi	19
2.4	Sadržaj Smernica	20
Korak 1:	Pokazatelji visokorizičnih intervencija	22
Korak 2:	Prijem prijave o nasilju u porodici	26
Korak 3:	Procena rizika	30
A)	Učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva ima oružje u legalnom posedu	31
B)	Učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva poseduje ilegalno oružje	32
Okvir 2:	Nove tehnologije - 3D štampa	34
C)	Učinilac ima pristup vatrenom oružju po službenoj dužnosti i obučen je za njegovo korišćenje	35
D)	Učinilac preti da će upotrebiti vatreno oružje	35
E)	Vizuelni pokazatelji vatrenog oružja u (i)legalnom posedu	35
Okvir 3:	Provera društvenih mreža i prisustva na Internetu	37
Korak 4:	Intervencija	40
A)	Obezbeđivanje lične bezbednosti i bezbednosti žrtava	41
B)	Obezbeđivanje i sakupljanje tragova krivičnih dela i vatrenog oružja	42
C)	Oduzimanje vatrenog oružja	42
D)	Vatreno oružje u ilegalnom posedu	43
E)	Prisustvo eksploziva i eksplozivnih naprava	44
Korak 5:	Nakon incidenta: Postupanje s vatrenim oružjem	46

1. Uvod

1.1 Proces izrade Smernica

U okviru regionalnog projekta „*Podrška jačanju borbe protiv nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem na Zapadnom Balkanu*“, koji finansira Evropska komisija, Generalni direktorat za susedstvo i pregovore o proširenju, kroz Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA II) SEESAC pruža podršku institucijama na Zapadnom Balkanu da rodnu perspektivu integrišu u mere kontrole malokalibarskog i lakog naoružanja. U tom kontekstu, sprovodi se sveobuhvatan set aktivnosti s ciljem unapređenja institucionalnog odgovora na zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici.

U cilju jačanja institucionalnih kapaciteta za adekvatno otkrivanje i procenu rizika u vezi s prisustvom i upotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici, SEESAC je pokrenuo izradu Smernica za policijske službenike/ce koji se odnose na procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici. U svrhu izrade Smernica, ali i sprovođenja regionalne analize o vatrenom oružju i nasilju u porodici, SEESAC je, 2022, u saradnji s ministarstvima unutrašnjih poslova i policijskim upravama na Zapadnom Balkanu, inicirao osnivanje Regionalne radne grupe za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Prvi sastanak Radne grupe održan je u Podgorici od 23. do 24. novembra 2022. Okupio je predstavnike/ce odeljenja koja se bave sprečavanjem nasilja u porodici i odeljenja za analitiku iz pet jurisdikcija Zapadnog Balkana: Podgorice, Prištine, Sarajeva, Skoplja i Tirane.¹ Učesnici/e su razmatrali/e metodologiju za regionalnu analizu veze između vatrenog oružja i nasilja u porodici, razgovarali/e o glavnim izazovima u sprečavanju zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici, i inicirali/e izradu Smernica za procenu i odgovor na rizike od zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici.

¹ S obzirom da su institucije u Beogradu, uz podršku UNDP-a u Srbiji, slične smernice već izradile kroz projekat *Smanji rizik, povećaj bezbednost – Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici*, predstavnici/ce Beograda nisu učestvovali/e u aktivnostima Radne grupe, ali su dobre prakse razvijene u okviru pomenutog projekta predstavljene Radnoj grupi i integrisane u Smernice.

Kako bi se na sveobuhvatan način sagledali rizici u vezi s prisustvom vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici, organizovano je petnaest (15) fokus grupa. One su održane u Sarajevu od 21. do 23. marta, Tirani od 28. do 30. marta, Podgorici od 4. do 6. aprila, Prištini od 12. do 14. aprila, i u Skoplju od 25. do 27. aprila. U svakoj jurisdikciji održane su tri fokus grupe sa: predstavnicama ženskih organizacija (ukupno je učestvovalo 17 organizacija), policijskim službenicima/ama koji/e rade na poslovima u vezi sa izdavanjem dozvola za vatreno oružje (33) i policijskim službenicima/ama koji/e prvi/e izlaze na lice mesta u slučajevima nasilja u porodici (35). Nakon ovih diskusija, sačinjeno je 15 sveobuhvatnih izveštaja koji su poslužili za izradu Smernica.

Drugi sastanak Radne grupe održan je u Draču, od 23. do 25. maja 2023, a članice i članovi Radne grupe osvrnuli/e su se na ključne nalaze iz fokus grupa i tom prilikom detaljno su razgovarali o glavnim problemima i praktičnim merama za sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Na osnovu prikupljenih informacija od Radne grupe, dobrih praksi koje već postoje u regionu, kao i nalaza fokus grupa, SEESAC je izradio nacrt Smernica kojim su utvrđeni struktura, sadržaj, kao i glavni koraci koje treba preduzeti kako bi se osiguralo da rizici koji se odnose na prisustvo vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici budu adekvatno procenjeni i da se na njih adekvatno odgovori.

U novembru i decembru 2023, SEESAC je organizovao konsultativne sastanke s članovima i članicama Radne grupe na kojima im je predstavljen nacrt Smernica, a oni su davali/e predloge za njihovo unapređenje, naročito sa stanovišta njihove praktične koristi. Konsultacije su održane i sa ženskim organizacijama kako bi se mere predložene u Smernicama dodatno sagledale sa stanovišta bezbednosti žena koje su preživele nasilje u porodici.

U izradi Smernica korišćen je veliki broj primera dobrih praksi iz ove oblasti, kao što su iskustva i istraživanja sprovedena u okviru projekta *Smanji rizik, povećaj bezbednost - Ka smanjenju zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici* koji sprovodi UNDP Srbija, kao i znanje prikupljeno pregledom relevantne dokumentacije kako bi pomogli u izradi Smernica.

1.2 Razumevanje vatrenog oružja kao faktora rizika u kontekstu nasilja u porodici

Zloupotreba vatrenog oružja predstavlja ozbiljnu pretnju po bezbednost građanki i građana na Zapadnom Balkanu. Ono podstiče nasilje u porodici i kriminal, a podriva stabilnost, čime ometa opšti razvoj.

Različite posledice zloupotrebe vatrenog oružja po žene i muškarce su očigledne i detaljno istražene. Muškarci čine 99% učinilaca u incidentima s vatrenim oružjem. Oni takođe čine većinu žrtava incidenta s vatrenim oružjem, sa 81%, u poređenju sa 19% žena žrtava. Muškarci čine većinu lica koja su izvršila samoubistvo, posebno upotrebom vatrenog oružja.

Dok su muškarci u najvećem riziku u kriminalnom kontekstu ili javnim sporovima i svađama, žene su nesrazmerno više pogođene zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici.

Aдекватno razumevanje uzroka nasilja u porodici, njegove dinamike, manifestacija i rodno zasnovane prirode, kao i nesrazmernog većeg uticaja na žene predstavlja glavni preduslov za delotvorno sprečavanje zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici.

Nasilje u porodici¹

Nasilje u porodici je sveprisutno i predstavlja najrasprostranjeniji oblik nasilja. Ono obuhvata dela fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koje se dešava u okviru porodice ili porodične zajednice, ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira da li učinilac stanuje, ili je stanovao sa žrtvom. Iako se nasilje u porodici može desiti i ženama i muškarcima, ono nesrazmerno više pogađa žene. **Razlikuje se od drugih vidova nasilja po tome što je rodno zasnovano, odnosno usmereno protiv žene jer je žena, odnosno nesrazmerno više pogađa žene.**

Rodno zasnovano nasilje predstavlja krivično delo i kršenje ljudskih prava, prava na život, slobodu, bezbednost, dostojanstvo, nediskriminaciju i ravnopravnost žena i muškaraca, kao i fizički i duhovni integritet.

Nasilje prema ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena i predstavlja sva dela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do, odnosno mogu da dovedu do, fizičke, seksualne, psihičke odnosno ekonomske povrede odnosno patnje za žene, a obuhvata i pretnje takvim delima, prinudu, odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu.

Obrasci i uzroci ženske i muške viktimizacije u porodičnom kontekstu uveliko se razlikuju. Ženama preteći veća opasnost od nasilja od strane intimnih partnera, sadašnjih ili bivših, dok su muškarci prvenstveno u opasnosti od ostalih, prevashodno muških članova porodice. Nasilje prema muškarcima uglavnom nije rodno zasnovano i često je povezano s porodičnim sporovima, imovinskim pitanjima, transgeneracijskim nasiljem, itd.

Najekstremniji i krajnji oblik nasilja prema ženama je **femicid** (poznat i kao feminicid), odnosno **namerno, rodno motivisano ubistvo žena** i devojčica. **Femicid podrazumeva ubistvo žene od strane muškarca koje je motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećajem vlasništva i moći nad ženama.**

Nasilje u porodici, posebno nasilje počinjeno od strane intimnog partnera, predstavlja obrazac ponašanja u vezi koji se koristi za sticanje ili održavanje moći i kontrole nad intimnom partnerkom. Kao takvo, **nasilje u porodici uvek predstavlja zloupotrebu moći i kontrole od strane nasilnika koji koristi različite radnje** i nasilna ponašanja da bi kontrolisao svoju intimnu partnerku ili nad njom ostvario dominaciju. Takve radnje uključuju prinudu i pretnje, emocionalno zlostavljanje, izolaciju, zastrašivanje, korišćenje muških privilegija² i dece za sticanje i održavanje kontrole nad partnerkom.

Nasilje u porodici i nasilje prema ženama često se opravdavaju društvenim i kulturnim stavovima, normama i očekivanjima koji su u osnovi upotrebe nasilja od strane muškaraca kako bi zadržali moć i kontrolu nad svojom sadašnjom ili bivšom partnerkom. Istraživanja su ukazala na vezu nasilja u porodici s društvenim prihvatanjem muške dominacije, stereotipizacijom rodnih uloga i normalizacijom nasilja kao načina za rešavanje sukoba. **Rodni stereotipi mogu podsticati kako nasilje nad ženama, tako i posedovanje i upotrebu oružja, a rasprostranjenost pozitivnih stavova prema posedovanju oružja u zajednici može otežati napore za suzbijanje nasilja u porodici koje uključuje vatreno oružje.**

Incidenti nasilja u porodici retko su izolovani i obično eskaliraju po učestalosti i težini, potencijalno kulminirajući ozbiljnim fizičkim povredama ili smrtnim ishodom. Stoga je za sprečavanje nasilja u porodici ključno razumevanje njegove dinamike i faza.

Pristupi prevenciji i intervenciji treba da uzimaju u obzir kompleksnu dinamiku nasilja nad ženama i nasilja u porodici kao rodno zasnovanog nasilja. U skladu s tim treba da pružaju podršku žrtvama u svim fazama, kao i da težište stave na prepoznavanje i sprečavanje eskalacije nasilja.

2 Muška privilegija zasnovana je na ideji i praksi dominacije muškaraca nad ženama, i kao takva predstavlja sistem privilegija ili prava koja su dostupna muškarcima na osnovu njihovog pola. Sistemskom podređenošću žena muškarci dobijaju ekonomske, političke, društvene, obrazovne i praktične prednosti koje su ženama manje-više nedostupne. Nasilje u porodici može da doprinosi opstojanju muške privilegije u današnjem društvu. Ona jača poziciju moći muškaraca, što dovodi do toga da žene i dalje trpe posledice. Muška privilegija se neguje objektivizacijom žena i podrazumevanjem da žene kao takve treba da zadovoljavaju potrebe muškaraca. U ovakvom sistemu muškarci smatraju da imaju pravo da vrše kontrolu nad ženama, a to vodi osećaju muškog autoriteta koji se manifestuje kao prinuda, kažnjavanje i taktika kontrole (Izvor: [Domestic Violence and Male Privilege](#)).

Obim problema

Istraživanje koje je sproveo OEBS¹¹ detaljno je dokumentovalo obim ovog problema, uključujući Zapadni Balkan, kao i raširenost različitih oblika nasilja prema ženama. 70% žena koje su učestvovala u istraživanju iskusilo je neki oblik nasilja u periodu nakon navršenih 15 godina, dok je 31% doživelo neki oblik nasilja tokom 12 meseci koji su prethodili istraživanju. Skoro jedna četvrtina ispitanih žena (23%) doživela je fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera, dok je 60% žena iskusilo psihičko nasilje od strane intimnog partnera. Skoro polovina žena iskusila je barem jedan oblik seksualnog uznemiravanja, a 10% žena iskusilo je uhođenje u nekom trenutku svog života. Isto istraživanje pokazalo je nisku stopu prijavljivanja nasilja prema ženama. Samo 7% žena neposredno je kontaktiralo policiju nakon najtežeg incidenta nasilja koji je počinio njihov trenutni partner, dok je 15% žena prijavilo nasilje koje je prema njima počinio prethodni partner.

Kako je dokumentovano u SEESAC-ovoj [analizi](#), ubistvo od strane člana porodice najčešći je oblik femicida u regionu. 61% svih ubijenih žena u Jugoistočnoj Evropi (JIE) ubio je član porodice, u poređenju sa 12,4% svih ubijenih muškaraca. Žene su posebno izložene riziku od intimno partnerskog nasilja, pri čemu je 38,6% svih ubijenih žena u JIE ubijeno od strane intimnog partnera, u odnosu na 1,2% svih ubijenih muškaraca.

Vatreno oružje često je sredstvo izvršenja nasilja u porodici. Prema istraživanju sprovedenom u JIE, 37,7% ubistava koje su počinili članovi porodice izvršeno je vatrenim oružjem, dok je 43,5% ubijenih žena vatrenim oružjem ubio intimni partner.

Takođe, vatreno oružje se koristi kao sredstvo za druge oblike rodno zasnovanog nasilja, kao što su: fizičko, psihičko i seksualno nasilje, silovanje i seksualno zlostavljanje, emocionalne povrede, zastrašivanje, prinuda, kao i ekonomsko nasilje. Iako ovi oblici nasilja obično prethode fatalnim događajima, podaci o njima i dalje su oskudni.

Nedavna SEESAC-ova analiza dokumentovala je stabilne trendove u vezi s nasiljem u porodici počinjenog vatrenim oružjem i njegovim obimom. Od 2019. do 2021. u Jugoistočnoj Evropi više ljudi ubijeno je vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici (101) nego u bilo kojoj drugoj vrsti incidenata, uključujući i incidente u kriminalnom kontekstu (93), javnim raspravama (93) i neutvrđenim pucnjavama (87).

Smrtni slučajevi od vatrenog oružja u Jugoistočnoj Evropi, prema vrsti incidenta, polu i godini:

Vrsta incidenta	2019		2020		2021	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Nasilje u porodici	11	18	17	24	9	22
Kriminalni kontekst	28	4	28	0	30	3
Javne rasprave	33	1	26	0	33	0
Neutvrđene pucnjave	24	3	32	2	24	2

Šezdeset četiri (77%) od 83 žene ubijene vatrenim oružjem u JIE ubijene su u kontekstu nasilja u porodici, dok je 37 (10%) od 361 muškarca ubijeno vatrenim oružjem. U kontekstu nasilja u porodici, žene su najviše izložene riziku od upotrebe vatrenog oružja od strane njihovih sadašnjih ili bivših intimnih partnera. Tako je 47 (57%) žena stradalih od vatrenog oružja ubijeno od strane intimnih partnera. U istom periodu, dva muškarca su ubijena vatrenim oružjem od strane intimnih partnerki. Pored toga, 17 (20%) žena i 35 (10%) muškaraca stradalih od vatrenog oružja ubili su drugi članovi porodice, pretežno muškarci.

85% svih incidenata počinjeno je vatrenim oružjem u ilegalnom posedu. Međutim, kada se radi o incidentima sa smrtnim ishodom, ograničeni **podaci ukazuju na to da se često koristi vatreno oružje u legalnom i ilegalnom posedu.**

Percepcija žena i muškaraca o vatrenom oružju usko je povezana s različitim rizicima kojima su izloženi/e. Žene mnogo češće od muškaraca vide vatreno oružje kao rizik ili pretnju za sopstvenu bezbednost i bezbednost svojih porodica, tačnije 39% i 61%.

Nedavne masovne pucnjave u regionu, od kojih su neke počinjene iz vatrenog oružja u legalnom vlasništvu, imale su razorne i trajne posledice po građane i građanke, porodice i zajednice. Nije iznenađujuće da je 78% građana^{III} na Zapadnom Balkanu koji su anketirani tokom 2023. izjavilo da se oseća ugroženo zbog posedovanja i zloupotrebe vatrenog oružja u svom okruženju, time stavljajući probleme u vezi s vatrenim oružjem na vrh bezbednosnih problema u regionu.

Osim toga, 72% anketiranih na Zapadnom Balkanu^{IV} je izjavilo da nasilja u porodici predstavlja ozbiljan bezbednosni rizik.

Vatreno oružje kao faktor rizika

U kontekstu nasilja u porodici, prisustvo i zloupotreba vatrenog oružja predstavlja značajan rizik koji ozbiljno utiče na bezbednost žrtava, kao i policijskih službenika/ca koji intervenišu, drugih uključenih lica, pa i samih učinilaca.

U vezi s vatrenim oružjem treba uzeti u obzir sledeće konkretne rizike:

- ▶ Posedovanje vatrenog oružja od strane nasilnika i njegova dostupnost u kontekstu nasilja u porodici nasilniku omogućava da još efikasnije vrši kontrolu i ima moć nad žrtvama, što je njegov krajnji cilj. Vatreno oružje povećava neravnotežu moći između žrtve i nasilnika i rodnu neravnopravnost i učvršćuje društvenu hijerarhiju koja omogućava mušku dominaciju nad ženama.
- ▶ Posedovanje vatrenog oružja od strane nasilnika ne predstavlja samo efikasno sredstvo kojim se vrši kontrola nad žrtvama, već i povećava rizik od ozbiljnog ranjavanja ili ubistva.
- ▶ Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici smrtonosnija je od bilo koje druge vrste incidenata i skoro četiri puta je smrtonosnija nego u incidentima u kriminalnom kontekstu. 37,4% prijavljenih incidenata nasilja u porodici u kojima je korišćeno vatreno oružje imalo je smrtonosni ishod u poređenju sa 9,6% prijavljenih incidenata u kriminalnom kontekstu.
- ▶ Nasilje u porodici najčešće se dešava u domovima, a zloupotreba vatrenog oružja u tako zatvorenim/ograničenim prostorima povećava verovatnoću smrtnog ishoda.
- ▶ Faktori koji povećavaju verovatnoću smrtnog ishoda nasilja u porodici kada je u pitanju vatreno oružje^v uključuju:
  - smanjenu verovatnoću da će žena prijaviti nasilje,
  - težinu prostrelih rana,
  - smanjenu mogućnost žrtve da pruži otpor,
  - smanjene šanse da žrtva pobegne ili da neko interveniše i pomogne joj.
- ▶ Usled prisustva vatrenog oružja, nasilje se često ne prijavljuje u početnoj fazi, već znatno kasnije, što dovodi do još ozbiljnijih posledica po žrtve.
- ▶ Ukoliko je vatreno oružje dostupno, veće su šanse da će nasilnik zaista upotrebiti vatreno oružje u kontekstu nasilja u porodici.

- ▶ Napuštanje nasilnika može biti veoma rizičan period za žrtvu nasilja u porodici, jer nasilje tada može da eskalira. Ako nasilnik posumnja ili sazna da partnerka planira da ga napusti, to može dovesti do eskalacije nasilnog ponašanja, uz povećanu verovatnoću da će pribeći upotrebi vatrenog oružja.
- ▶ Rizik od nasilja ne prestaje prijavljivanjem nasilja. Najveći rizici za žrtve su, između ostalog, u vezi s razvodom braka, donošenjem odluke o starateljstvu nad decom i pronalaženjem novog partnera. Nedavna istraživanja sprovedena u regionu pokazala su da je period između trenutka napuštanja učinioca i izvršenog femicida varirao od samo nekoliko dana do dve godine.
- ▶ Samo prisustvo vatrenog oružja, čak i ako se ne zloupotrebljava eksplicitno, predstavlja efikasno oruđe kojim nasilnik kontroliše žrtvu.
- ▶ Iako su podaci u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja uglavnom dostupni za femicid, povrede i napade, vatreno oružje najčešće se koristi za pretnje i zastrašivanje. Vatreno oružje takođe se koristi kao sredstvo za činjenje drugih oblika rodno zasnovanog nasilja, kao što su psihološko i seksualno nasilje, silovanje i seksualno zlostavljanje, emocionalne povrede, prinuda, kao i ekonomsko nasilje. Iako ovi oblici nasilja obično prethode ubistvima, oni se retko prijavljuju.
- ▶ Pristup vatrenom oružju koje je u posedu članova porodice ili ukućana takođe nosi rizik od njegove zloupotrebe u nasilju u porodici i to se pitanje mora uzeti u obzir na adekvatan način.
- ▶ Pristup nasilnika vatrenom oružju po službenoj dužnosti i profesionalna obučenosť za njegovo korišćenje povećavaju verovatnoću smrtnog ishoda. Na Zapadnom Balkanu, od 2019. do 2021, svaku desetu (10 od 101) osobu ubijenu vatrenim oružjem u porodičnom nasilju ubio je ili policijski službenik ili vojno lice.
- ▶ Prisustvo službenog vatrenog oružja u domovima, posebno ako se ne čuva na propisan način, povećava verovatnoću njegove zloupotrebe u nasilju u porodici i takvi slučajevi su prijavljeni u regionu.
- ▶ Dok se i legalno i ilegalno posedovano vatreno oružje zloupotrebljava u nasilju u porodici, vatreno oružje u nelegalnom posedu predstavlja poseban rizik zbog nedostatka bilo kakvog mehanizma kontrole nad njim.
- ▶ Masovne pucnjave često su povezane s nasiljem u porodici. U regionu je bilo nekoliko slučajeva masovnih pucnjavi kojima su prethodili incidenti nasilja u porodici. Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici nosi rizik kako po bezbednost žrtava, tako i po bezbednost šire zajednice.

- ▶ U nekim slučajevima, učinioci masovnih pucnjava ranije su bili prijavljivani za nasilje u porodici, ili krivično gonjeni. Takođe je bilo slučajeva kada je vatreno oružje vraćeno učiniocu, da bi ubrzo nakon toga bilo upotrebljeno u masovnoj pucnjavi.
- ▶ Femicidi vatrenim oružjem često se vrše u javnom prostoru pred nekoliko svedoka u neposrednoj blizini, ugrožavajući time i njihovu bezbednost.
- ▶ Prisustvo i zloupotreba vatrenog oružja predstavlja neposrednu opasnost po bezbednost policijskih službenika/ca koji/e učestvuju u intervenciji.
- ▶ Prisustvo vatrenog oružja povezano je s povećanim rizikom od samoubistva. U porodicama u kojima postoji nasilje u porodici, prisustvo vatrenog oružja može povećati rizik od samoubistva među žrtvama, nasilnicima, pa čak i među drugim članovima porodice.
- ▶ Deca koja žive u porodicama u kojima postoji zloupotreba vatrenog oružja izložena su povećanom riziku od traume, što može imati dugoročne posledice po njihov razvoj. Takođe postoji rizik da deca mogu doći u kontakt sa oružjem, što može dovesti do nesreća.
- ▶ Dostupnost oružja deci i mladima povećava rizik od nesrećnih slučajeva, samoubistava i nasilja među mladima.
- ▶ Traumatske posledice zloupotrebe vatrenog oružja ne utiču samo na žrtve, već i na svedoke, uključujući decu i druge članove porodice.
- ▶ Posedovanje i zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici mogu biti povezani s drugim kriminalnim aktivnostima, uključujući trgovinu oružjem, drogom ili organizovani kriminal.

Nedavnom analizom femicida počinjenih vatrenim oružjem u Srbiji^{VII} identifikovani su sledeći faktori visokog rizika koji su im prethodili: **žrtva napušta učinioca** (68% slučajeva), **ljubomora učinioca** (63% slučajeva), **strah žrtve od učinioca ili da će biti ubijena** (47% slučajeva), i **činilac uhodi i prati žrtvu** (26% slučajeva).

U 4 od 19 femicida počinjenih vatrenim oružjem, učinioci su imali pristup vatrenom oružju zbog prirode svog posla koji je u oblasti bezbednosti, na primer, čuvar poljoprivrednog zemljišta, lovočuvar ili policijski službenik.

1.3 Zbog čega su nam potrebne Smernice?

Tokom 2021, SEESAC je sproveo opsežnu rodnu analizu zakona i politika u oblasti kontrole malokalibarskog oružja na Zapadnom Balkanu kako bi se procenila i unapredila njihova rodna osetljivost. Analiza je pokazala primetne napore koji su preduzeti širom regiona, pre svega u zakonima o oružju, kako bi se sprečila zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici. Ovo se nastoji postići kako kroz zakone o oružju koji imaju za cilj da ograniče pristup vatrenom oružju podnosiocu zahteva ukoliko postoji istorijat nasilja u porodici, tako i kroz zakone o zaštiti od nasilja u porodici, koji postavljaju sveobuhvatan set mera za sprečavanje nasilja u porodici. Te mere uključuju i procenu rizika i procedure za upravljanje rizicima.

Rizik od neposredne opasnosti od nasilja u porodici predstavlja verovatnoću da će doći do nasilja, da će se ono ponoviti ili eskalirati. Bezbednosni rizici s kojima se pojedine žrtve suočavaju procenjuju se na osnovu pojedinačnih slučajeva u skladu sa standardnim procedurama. Procena rizika obuhvata procenu rizika od smrtnog ishoda, procenu ozbiljnosti situacije, i procenu rizika od ponovljenog nasilja.^{viii} Nadležni organi upravljaju bezbednosnim rizicima identifikovanim u proceni rizika kroz aktivnosti usmerene prema žrtvama (npr. planiranje bezbednosti), prema učiniocima (npr. korišćenje policijskih ovlašćenja za progon, otkrivanje i ometanje deliktnog ponašanja) ili prema žrtvama i učiniocima u kombinaciji. Obim i vrsta aktivnosti koje se preduzimaju trebalo bi da se zasnivaju na proceni rizika i da budu sprovedene u okviru multisektorskog pristupa, a trebalo bi ih pratiti da bi se procenila njihova delotvornost. Ove aktivnosti imaju za cilj da smanje pretnju koju učinilac predstavlja i da zaštite žrtvu od daljeg nasilja i zlostavljanja.

Procedure procene rizika na Zapadnom Balkanu prepoznaju, u različitoj meri, rizike povezane s vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici. Procene rizika u obzir prvenstveno uzimaju posedovanje vatrenog oružja od strane učinioca, kao i da li je vatreno oružje zloupotrebjeno u incidentu koji je prijavljen, dok se u manjoj meri uzima u obzir pristup vatrenom oružju.

Uprkos očiglednim naporima da se odgovori na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju kod nasilja u porodici, dostupni podaci pokazuju opstajanje nasilja u porodici, kao i zloupotrebu vatrenog oružja u takvom kontekstu.

Takvi trendovi zahtevaju hitnost rešavanja ovog problema. U tom smislu, Radna grupa je temeljno razmotrila na koji bi način postojeće procedure za procenu rizika mogle da se dodatno unaprede kako bi obuhvatile sve oblike zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici. Iako su razmatrani rizici od zloupotrebe vatrenog oružja, kako u legalnom, tako i u ilegalnom posedu, Radna grupa je posebno ukazala na izazove u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja koje je u ilegalnom posedu i njegovim blagovremenim otkrivanjem.

Okvir 1: Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici i proceni rizika

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici ističe obavezu da se uzmu u obzir rizici izazvani vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici.

Član 51 – Procena rizika i upravljanje rizikom

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne, odnosno druge mere kako bi obezbedile da nadležni organi obave procenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja u cilju upravljanja rizikom, i, ukoliko je neophodno, koordinisanog obezbeđenja i podrške.
2. **Članice će preduzeti neophodne zakonodavne, odnosno druge mere kako bi obezbedile da se prilikom procene iz stava 1 uzme u obzir, u svim fazama istrage i primene zaštitnih mera, činjenica da učinioci dela nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom poseduju vatreno oružje, odnosno imaju pristup vatrenom oružju.**

Stavom 2. proširuje se obaveza da se u proceni rizika iz stava 1. ovog člana adekvatno uzmu u obzir pouzdani podaci o posedovanju vatrenog oružja od strane učinioca. Posedovanje vatrenog oružja od strane učinioca ne predstavlja samo moćno sredstvo kojim se vrši kontrola nad žrtvama, već se time povećava i rizik od ubistva. Ovo je posebno slučaj u postkonfliktnim društvima ili društvima u kojima postoji tradicija posedovanja vatrenog oružja, što učiniocima može da omogući lakši pristup oružju. Međutim, ozbiljni slučajevi nasilja prema ženama i nasilja u porodici uz upotrebu vatrenog oružja počinjeni su i u svim drugim okruženjima. Stoga su autori/ke Konvencije smatrali da je neophodno da se uspostavi obaveza obezbeđivanja da svaka procena rizika s kojim se žrtva suočava treba sistematski da uzme u obzir, u svim fazama istrage i primene zaštitnih mera, da li učinilac legalno ili nelegalno poseduje ili ima pristup vatrenom oružju kako bi se garantovala bezbednost žrtava. Na primer, prilikom izdavanja hitnih mera za zabranu prilaska, ili zaštitnih mera, i prilikom izricanja kazne nakon krivičnih presuda za bilo koji od oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, članice mogu da usvoje, u okviru svojih pravnih sistema, neophodne mere da bi se omogućilo trenutno privremeno/trajno oduzimanje vatrenog oružja i municije.

2. Pregled Smernica

2.1 Cilj Smernica

Cilj Smernica je da podrže policijske službenike/ce da efikasno:

- ▶ procene,
- ▶ odgovore na,
- ▶ spreče i smanje

rizike koji se odnose na prisustvo i zloupotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici, a posebno nasilja prema ženama i da na taj način doprinesu unapređenoj bezbednosti žrtava porodičnog nasilja.

Podržavajući delotvornu primenu relevantnih zakonskih odredbi i strateških prioriteta, Smernice nastoje da doprinesu eliminisanju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja, kao i da povećaju bezbednost žena i muškaraca na Zapadnom Balkanu.

Smernice bi trebalo prvenstveno da se posmatraju kao podrška profesionalcima/kama da uspešnije odgovore na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici. One se zasnivaju na već postojećim procedurama za procenu rizika i nastoje da doprinesu većoj delotvornosti mera, uključujući procene rizika koje sprovode nadležni policijski službenici/ce bez namere da zamene postojeće standardne operativne procedure. U tom smislu, Smernice pružaju uputstva o tome kako temeljnije proceniti konkretne rizike u vezi s vatrenim oružjem, kako adekvatno odgovoriti na njih, i tako osigurati bezbednost žrtava.

U Smernicama se polazi od pretpostavke da su nadležni policijski službenici/ce upoznati/e s postojećim listama za procenu rizika i drugim standardnim operativnim procedurama koje su na snazi u njihovim jurisdikcijama. Stoga Smernice ne sadrže pomenute liste rizika, već je težište isključivo na ulozi vatrenog oružja u nasilju u porodici.

2.2 Kome su namenjene Smernice?

Smernice su prvenstveno namenjene policijskim službenicima/cama koji/e postupaju u slučajevima nasilja u porodici. Pored toga, Smernice mogu biti korisna alatka za sve druge aktere u sprečavanju nasilja u porodici, kao što su centri za socijalni rad, tužilaštva, sudovi, koordinacioni mehanizmi ukoliko su uspostavljeni, kao i organizacije koje pružaju specijalizovane usluge žrtvama koje su preživele nasilje.

2.3 Principi

Pristup na kome Smernice počivaju zasniva se na punom poštovanju i integraciji sveobuhvatnih principa za sprečavanje i eliminaciju nasilja u porodici, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja. Ti principi uključuju sledeće:

- *nultu toleranciju prema nasilju*, odnosno društvo koje ne prihvata nasilje u porodici, seksualno i rodno zasnovano nasilje, niti stavove koji ga podržavaju,
- *prioritet svih intervencija je zaustavljanje nasilja i obezbeđivanje drugih mera podrške i pomoći žrtvama*,
- *bezbednost žrtve je prioritet u postupanju službi, institucija i organa*,
- *primenu pristupa usredsređenog na žrtve* i imajući u vidu višestruke potrebe žrtava, njihove ranjivosti i rizike sa kojima se suočavaju, kao i uticaj koji odluke i preduzete mere imaju na njih,
- *učinilac je jedini nosilac odgovornosti za nasilničko ponašanje*,
- *neravnotežu moći između žrtve i učinioca nasilja treba uzeti u obzir prilikom svake intervencije*,
- *kategorije kao što su: starost, invaliditet, etnička pripadnost, seksualna orijentacija, rodni identitet, mesto prebivališta (grad-selo), izloženost siromaštvu* moraju se uzeti u obzir prilikom reagovanja jer one mogu u velikoj meri uticati na oblike i stepen izloženosti riziku od nasilja u porodici.

2.4 Sadržaj Smernica

Smernice obuhvataju skup praktičnih kontrolnih lista koje imaju za cilj da pomognu policijskim službenicima/ama da na adekvatan način procene rizike od zloupotrebe vatrenog oružja, kako onog u legalnom tako i onog u ilegalnom vlasništvu, u nasilju u porodici i da na njih hitno odgovore.

Na osnovu takvog pristupa, Smernice daju pregled mera u vezi s vatrenim oružjem koje treba preduzeti u svakom koraku postupanja nadležnih službenika/ca:

KORAK 1:

Pokazatelji visokorizičnih intervencija

Da bi se efikasno planirala intervencija, dežurni policijski službenik/ca i drugi policijski službenici koji učestvuju u intervenciji treba da prepoznaju pokazatelje visokorizičnih intervencija u kontekstu nasilja u porodici, posebno onih koje uključuju vatreno oružje.

Ukoliko se identifikuju neki od dolenađenih pokazatelja, intervenciju treba planirati u skladu s njima. Njihovo prisustvo ukazuje na potencijalno rizične intervencije i treba ih tretirati s najvećom hitnošću i oprezom.

Na visokorizične intervencije ukazuje jedan ili više sledećih pokazatelja:

- ▶ učinilac poseduje ili ima pristup vatrenom oružju, bez obzira da li preti da će ga upotrebiti,
- ▶ postoje indicije da bi učinilac mogao da ilegalno poseduje vatreno oružje,
- ▶ učinilac preti da će upotrebiti vatreno oružje, uključujući i za samoubistvo,
- ▶ učinilac je ranije pretio upotrebom vatrenog oružja,
- ▶ vatreno oružje je upotrebljeno u prijavljenom incidentu, ili u prethodno prijavljenom incidentu,
- ▶ ima teže povređenih, životno ugroženih lica, ili je nastupila smrt,
- ▶ žrtva ili druga lica (najčešće deca) uzeta su kao taoci i nalaze se pod neposrednom pretnjom (talačka situacija), posebno ako je uključeno vatreno oružje,
- ▶ nasilje je u toku, posebno ukoliko postoje prethodne prijave nasilja u porodici,
- ▶ učinilac ima pristup oružju po službenoj dužnosti i profesionalno je obučen za njegovo korišćenje (kao što je policijski službenik/ca, vojno lice ili zaposleni u drugoj instituciji kao što je obaveštajna služba, sudska policija, carina, lica koja rade u kazneno-popravnim zavodima, šumočuvari, obezbeđenje banaka, službe obezbeđenja muzeja itd, zaposleni u privatnom obezbeđenju, radnici u prodavnici vatrenog oružja, radnici u službi zaštite poljoprivrednog zemljišta ili lovočuvari),
- ▶ učinilac je prethodno osuđivan za bilo koji oblik krivičnog dela ili prekršaja koji uključuje nasilje.

Rizici se dodatno uvećavaju ako je učinilac pod uticajem alkohola ili psihoaktivnih supstanci, ima probleme s mentalnim zdravljem, uključujući i nedijagnostifikovana stanja, ili je sklon tome da napadne ili vrši nasilno ometanje policijskih službenika.

Potrebno je imati u vidu da će u slučaju stranih državljana koji se nalaze na privremenom boravku, utvrđivanje istorijata nasilja u porodici, kao i posedovanje oružja, biti otežano.

▼ OBRATITE PAŽNJU

Rizik od nasilja u porodici predstavlja dinamičnu kategoriju koja može brzo da eskalira, pogorša ozbiljnost situacije i poveća rizik od smrtnog ishoda, kako za žrtvu tako i za policijske službenike/ce koji/e interveniše.

Imajući u vidu kompleksnu dinamiku nasilja u porodici, neophodno je sveobuhvatno i oprezno reagovati na sve oblike nasilja u porodici, uključujući, ali ne svodeći se isključivo na identifikaciju visoko-rizičnih faktora.

Rizik se povećava ukoliko:

- učinioci imaju anamnezu mentalnih bolesti;
- postoji istorijat nasilja i/ili prethodne prijave za nasilje;
- dođe do ekstremnih emocija ili nestabilnosti: učinioci koji pokazuju ekstremne emocije ili se ponašaju nestabilno mogu biti nepredvidivi i opasniji;
- postoji prisustvo dece u domaćinstvu koje može povećati rizik tokom nasilnog incidenta;
- učinilac prethodno samoubistvom;
- se vode sudski postupci, kao što su borbe za starateljstvo, razvodi ili izdavanje naloga za zaštitu, a koji mogu biti okidači za eskalaciju nasilja;
- postoji ekstremna ljubomora ili kontrola, praćenje ili izolacija žrtve;
- dolazi do zlostavljanja ili ubistva kućnih ljubimaca;
- dolazi do iznenadnih ili ekstremnih promena u ponašanju učinioca;
- je učinilac upućivao pretnje da će ubiti žrtvu ili članove njenog šireg okruženja;
- žrtva navodi da se plaši da bi učinilac mogao ubiti nju, ili osobe iz njenog bližeg okruženja, iako nije eksplicitno upućivao pretnje;
- je učinilac kršio ili krši zaštitne mere;
- postoji prisustvo više udruženih faktora: npr. žrtva prvi put prijavljuje nasilje u porodici, nasilje je eskaliralo u poslednjih godinu dana, žrtva je napustila nasilnika.

KORAK 2:

Prijem prijave o nasilju u porodici

Policijski službenici/ce koji/e obavljaju dužnost dežurstva prvi dobijaju prijavu o nasilju. Zbog takvog položaja imaju presudnu ulogu u prikupljanju informacija neophodnih za adekvatno planiranje intervencije, blagovremenu procenu i odgovor na rizike u vezi s prisustvom vatrenog oružja, kao i u osiguravanju bezbednosti žrtve i drugih članova porodice prisutnih tokom incidenta, a naročito dece.

Ove informacije ključne su i za bezbednost policijskih službenika/ca koji/e postupaju nakon prijave slučaja nasilja u porodici, kao i za bezbednost drugih profesionalaca/ki koji/e bi mogli/ da budu uključeni/e. **Po prijemu prijave, dežurni policijski službenik/ca dužan/dužna je da sve prikupljene informacije pažljivo prenese službenicima koji izlaze na lice mesta. Time se po dolasku na mesto incidenta obezbeđuje sprovođenje mera zaštite lične bezbednosti i bezbednosti prisutnih građana/ki.**

Osim toga, način inicijalnog postupanja dežurnih službenika/ca može u velikoj meri uticati na dalje postupanje žrtve.

U meri u kojoj je to moguće, dežuran policijski službenik/ca treba da prikupi podatke o sledećim okolnostima od lica koje prijavi nasilje:

1. Gde se nasilje dešava (adresa)?
2. Da li nasilje i dalje traje u momentu prijavljivanja, ili je prestalo?
3. S kim razgovara (žrtva, član porodice, očevidac...)?
4. Ko je žrtva? Da li je u neposrednoj opasnosti? Ko je još prisutan tokom incidenta? Da li su prisutna deca ili starija lica?
5. Da li je neko povređen? Ukoliko jeste, da li je o tome obaveštena zdravstvena ustanova?
6. Ko je prijavljeni učinilac, i da li je trenutno prisutan?
7. Da li je učinilac pod dejstvom alkohola ili opijata?
8. Da li se nasilje dešavalo i ranije?

O vatrenom oružju postavite sledeća pitanja:

1. Da li je u incidentu korišćeno vatreno oružje? Ako jeste, na koji način?
2. Ako je vatreno oružje korišćeno, uključujući i da bi se njime pretilo, gde se ono nalazi u trenutku poziva?
3. Da li učinilac poseduje jedno ili više komada vatrenog oružja? Gde je ono smešteno?
4. Koje je zanimanje učinioca?
5. Da li neko drugi u porodici, posebno lica koja žive u istom domaćinstvu, poseduje vatreno oružje?

6. Da li je učinilac žrtvi i ranije pretio vatrenim oružjem, kao i da li joj je verbalno pretio?

▼ OBRATITE PAŽNJU

Kada postoji neposredna ugroženost žrtve, kada nasilje traje, ili kada lice koje je prijavilo nasilje ne želi ili nije u prilici da odgovori na sva navedena pitanja, dežurni policijski službenik/ca prvenstveno će postaviti pitanja koja se odnose na mesto na kome se vrši nasilje i konkretne opasnosti koje prete žrtvi.

▲ BEZBEDNOSNI SAVETI

Ukoliko je u prijavljenom incidentu korišćeno vatreno oružje ili postoji neposredna opasnost od njegove upotrebe, žrtvu treba savetovati da:

- a. uđe u prostoriju ili prostorije s dostupnim izlazom, po mogućnosti u prizemlju,
- b. izbegava prostorije koje nemaju izlaz, kao i prostorije u kojima može da bude prisutno vatreno ili druga vrsta oružja, kao što su kuhinja, kupatilo ili garaža,
- c. ostane u sobi s telefonom kako bi zvala policiju, prijatelja ili susede,
- d. izbegava konfrontaciju sa učiniocem.

Navedene bezbednosne savete žrtvama treba dati u svim slučajevima, a ne samo ako je korišćeno vatreno oružje ili postoji visok rizik od njegove upotrebe. Osim toga, žrtvi je potrebno preporučiti da joj na brzom biranju bude broj policije i da joj je baterija telefona stalno napunjena.

Žrtvu treba obavestiti o specijalizovanim servisima pomoći i podrške za zaštitu žrtava nasilja u porodici (ukoliko su takvi servisi dostupni) s kojima može osmisliti plan brzog reagovanja – npr. dogovoriti reč ili rečenicu koju bi žrtva izgovorila pozivajući specijalizovani servis a koja bi podrazumevala da specijalizovani servis odmah kontaktira policiju i detaljno im objasni gde se žrtva nalazi, kao i da se radi o slučaju visokog rizika.

KORAK 3:

Procena rizika

U kontekstu nasilja u porodici, vatreno oružje predstavlja **višestruki bezbednosni rizik**. Prilikom procene rizika ili intervencije, policijski službenici/ce moraju uzeti u obzir sledeće situacije:

- a. učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva (uključujući i žrtvu) ima oružje u legalnom posedu,
- b. učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva ima oružje u ilegalnom posedu,
- c. učinilac ima pristup vatrenom oružju po službenoj dužnosti i obučen je za njegovo korišćenje,
- d. učinilac bi mogao jednostavno da dođe do oružja,
- e. učinilac preti da će upotrebiti vatreno oružje,
- f. vizuelni pokazatelji ukazuju na moguće prisustvo vatrenog oružja u (i)legalnom posedu,
- g. već je bilo policijskih intervencija na istoj adresi ili vezanih za iste osobe.

Policijski službenik/ca koji/a obavlja dužnost dežurstva (ili drugi nadležni službenik/ca) **odmah** po prijemu prijave o nasilju u porodici procenjuje da li je prisutan neki od ovih rizika. Procena se obavlja za svaki prijavljeni slučaj nasilja u porodici i od ključnog je značaja za planiranje intervencije. Potrebno je razmotriti i potencijalne scenarije koji bi mogli dovesti do eskalacije nasilja, uključujući i reakcije na policijsku intervenciju. **Neophodne informacije prikupljaju se iz svih dostupnih izvora podataka, uključujući relevantne baze podataka Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP)/Policije i policijskih operativnih evidencija**. Provera bi trebalo da se sprovede brzo i paralelno s planiranjem intervencije, jer su u ovakvim slučajevima od najvećeg značaja brzo reagovanje i bezbednost.

U nastavku je razrađen svaki rizik posebno.

A) Učinilac ili neko drugo lice iz domaćinstva ima oružje u legalnom posedu

Nakon prijema prijave o nasilju u porodici, dežurni službenik/ca proverava sledeće:

Da li učinilac legalno poseduje vatreno oružje (ili više komada vatrenog oružja) koje je registrovano u bazi podataka (Registru vatrenog oružja) MUP-a?

- ▶ Da li učinilac legalno poseduje vatreno oružje (ili više komada vatrenog oružja) koje je registrovano u bazi podataka MUP-a, ali je vatreno oružje (privremeno) oduzeto ili je prijavljeno kao izgubljeno ili ukradeno, ili prodato?
- ▶ Da li neki drugi član domaćinstva legalno poseduje vatreno oružje (ili više komada vatrenog oružja)?

- ▶ Da li je neki član domaćinstva koji je legalno posedovao vatreno oružje (ili više komada vatrenog oružja) preminuo? Ukoliko jeste, zahtevajte informacije o svakom pojedinačnom komadu vatrenog oružja.
- ▶ Da li je neko vatreno oružje bilo u posedu učinioca ili nekog drugog člana domaćinstva privremeno oduzeto? Proverite da li je to oružje (ili više komada vatrenog oružja) vraćeno.

▼ OBRATITE PAŽNJU

U nekim slučajevima, postojeće baze podataka o vatrenom oružju ne moraju nužno sadržati najažurnije podatke o vlasništvu nad vatrenim oružjem, ili podaci možda neće biti u svakom trenutku dostupni (24/7) policijskim službenicima/cama koji prvi reaguju u slučajevima nasilja u porodici.

B) Učinioc ili neko drugo lice iz domaćinstva poseduje ilegalno oružje

Više okolnosti mogu da ukažu na mogućnost ili sumnju da učinilac ili drugi ukućani, uključujući i žrtvu nasilja u porodici, mogu imati vatreno oružje u ilegalnom posedu. Ukoliko je prisutan bilo koji od dolenađenih pokazatelja, neophodno je da ih nadležni policijski službenik/ca uzme u obzir i bez izuzetka proverii.

Da bi se procenilo da li bi učinilac mogao ilegalno posedovati vatreno oružje u, potrebno je uzeti u obzir sledeće pokazatelje:

- ▶ Žrtva iskazuje sumnju da učinilac nezakonito poseduje ili ima pristup vatrenom oružju.
- ▶ Razmena informacija s drugim policijskim službenicima ukazuje na to da bi učinilac mogao nezakonito da poseduje vatreno oružje/više komada vatrenog oružja/eksploziv.
- ▶ Ima li pokazatelja koji ukazuju da učinilac možda poseduje ili ima pristup oružju zbog svog sadašnjeg ili prethodnog zanimanja (policijski službenik/ca ili vojno lice ili zaposleni u drugoj instituciji ovlašćen da nosi oružje kao što je obaveštajna služba, sudska policija, carina, lica koja rade u kazneno-popravnim zavodima, šumočuvari, obezbeđenje banaka, služba obezbeđenja muzeja itd, radnici privatnog obezbeđenja, radnici u prodavnici vatrenog oružja, radnici u službi zaštite poljoprivrednog zemljišta ili lovočuvari)?
- ▶ Ima li pokazatelja koji ukazuju da učinilac možda poseduje ili ima pristup vatrenom oružju zbog njegovog učešća u oružanim sukobima ili zbog toga što je živeo u oblasti u kojoj se dogodio oružani sukob?

- ▶ Da li je optužen za bilo koje krivično delo u vezi sa ilegalnim posedovanjem ili trgovinom oružjem ili kršenjem zakonskih zahteva u vezi sa posedovanjem i nošenjem oružja, uključujući prekršajne optužbe? Da li je počinitelj osuđen ili kažnjen zbog slavljeničkog pucanja? Sve prijave treba razmotriti bez obzira da li su dovele do osuđujuće presude.
- ▶ Da li je počinitelj ikada bio odbijen prilikom podnošenja zahteva za nabavku i držanje oružja?
- ▶ Proverite prošlost počinioca (krivični dosije i evidenciju, članstvo u kriminalnoj grupi, da li je bezbednosno interesantna ličnost, sve informacije koje bi mogle da ukazuju na nelegalno posedovanje oružja, i da li je širio glasine da će koristiti oružje protiv žene - žrtve, itd.).

Svi gorenavedeni pokazatelji trebalo bi da se detaljno uzmu u obzir i dodatno provere. S obzirom na ozbiljnost rizika od nasilja u porodici, u najkraćem roku je neophodno prikupiti podatke koji nisu odmah dostupni radi pravovremenog planiranja intervencije.

▼ OBRATITE PAŽNJU

Iako žrtva može da bude važan izvor informacija u vezi s vatrenim oružjem u ilegalnom posedu, potrebno je razmotriti i sledeće:

- žrtve ili druga lica koja su prijavila nasilje možda ne moraju nužno znati za postojanje vatrenog oružja,
- žrtve možda nisu spremne da prijave ilegalno vatreno oružje zbog straha od mogućih posledica i odmazde,
- žrtve možda neće moći da pruže neke od gorenavedenih informacija, naročito u situacijama koje uključuju ozbiljne i neposredne pretnje po njihov život,
- žrtva možda neće u potpunosti uvideti rizik koji predstavlja prisustvo vatrenog oružja i možda neće prijaviti ovu činjenicu jer smatra da je irelevantna.

Imajući to u vidu, potrebno da policijski službenici i službenice prikupljaju:

- operativna saznanja na terenu;
- informacije od specijalizovanih servisa pomoći i podrške ako im se žrtva obraćala za pomoć;
- informacije od poverljivog lica ako ga žrtva ima.

Okvir 2: Nove tehnologije - 3D štampa

Pristup učinioca novoj tehnologiji koja omogućava, na primer, štampanje oružja u trodimenzionalnom (3D) formatu, može predstavljati značajan rizik. 3D štampanje, poznato i kao aditivna proizvodnja, tehnologija je putem koje se pod kontrolom računara ređaju slojevi materijala, s krajnjim rezultatom koji je u obliku trodimenzionalnog objekta.

U poslednje vreme, 3D štampači postepeno su postali dostupniji na tržištu i koriste se u različitim industrijama, uključujući automobilsku, aeronautičku, arhitektonsku, odbrambenu i medicinsku opremu. Prethodnih godina, termin 3D štampanje postao je poznat kao relativno jednostavna metoda za proizvodnju vatrenog oružja, što izaziva zabrinutost da bi ovo moglo dovesti do njegovog povećanog širenja, narušavanja bezbednosti, pa čak i podsticanja terorizma.

S brzim razvojem tehnologije 3D štampanja, padom cena 3D štampača i potrošnih materijala, kao i pojavom novih i unapređenih materijala na tržištu, ključno je da se relevantne institucije upoznaju s mogućnostima ove tehnologije i da nadgledaju situaciju kako bi pravovremeno reagovala. Razvoj 3D štampača donosi niz izazova, poput kontrolisanja neovlašćene proizvodnje vatrenog oružja, uvođenja ograničenja na digitalne fajlove u vezi s vatrenim oružjem na internetu, detekcije i praćenja 3D štampanog vatrenog oružja, ograničene primene forenzičkih tehnika, itd.

C) Učinilac ima pristup vatrenom oružju po službenoj dužnosti i obučen je za njegovo korišćenje

- ▶ Da li je učinilac ovlašćen da ima pristup oružju zbog svog sadašnjeg ili prethodnog zanimanja (policijski službenik/ca, vojno lice ili zaposleni u nekoj drugoj instituciji koja ga/je ovlašćuje da nosi oružje kao što je obaveštajna služba, sudska policija, carina, lica koja rade u kazneno-popravnim zavodima, šumočuvari, obezbeđenje banaka, služba obezbeđenja muzeja, itd, radnici privatnog obezbeđenja, radnici u prodavnici vatrenog oružja, radnici u službi zaštite poljoprivrednog zemljišta ili lovočuvar)?
- ▶ Da li je učinilac u okviru službenih dužnosti ovlašćen da nosi službeno oružje?
- ▶ Da li je učinilac član lovačkog društva ili sportskog streljačkog udruženja?
- ▶ Postoje li neki pokazatelji da učinilac može posedovati ili imati pristup oružju na osnovu njegovog hobija (streličarstvo, lov ili slično)?

D) Učinilac preti da će upotrebiti vatreno oružje

- ▶ Učinilac je i ranije žrtvi pretio upotrebom vatrenog oružja;
- ▶ Učinilac je prilikom prijavljenog incidenta pretio žrtvi upotrebom vatrenog oružja;
- ▶ Na osnovu operativnih saznanja, učinilac je rekao/ili pretio preko drugog lica da će upotrebiti vatreno oružje protiv žrtve;
- ▶ Učinilac je žrtvi pretio u prisustvu policijskih službenika/ca;
- ▶ Učinilac preti samoubistvom;
- ▶ Pretnja vatrenim oružjem može da bude i prikazivanje vatrenog od strane učinioca kako bi izazvao strah kod žrtve;
- ▶ Prošlost učinioca (prethodni krivični dosijei i evidencije, članstvo u kriminalnoj grupi, ako je učinilac lice od interesa za policiju, operativne informacije koje ukazuju na ilegalno posedovanje oružja i širenje glasina da će upotrebiti vatreno oružje protiv žrtve).

E) Vizuelni pokazatelji vatrenog oružja u (i)legalnom posedu

Pored pokazatelja koji su gore pomenuti, tokom intervencije, pažnja treba da bude usmerena na prisustvo sledećih predmeta/pokazatelja, koji mogu da ukažu na činjenicu da učinilac može da poseduje ili da ima pristup (i)legalnom vatrenom oružju:

1. Municija ili pakovanja municije

Source: SEESAC

2. Sefovi za smeštaj/katanac za oružje

Source: Shutterstock

3. Okvir za pištolj

Source: Shutterstock

4. Trofeji: iz lova ili sportskog streljaštva

Source: iStock

5. Ulja za čišćenje oružja ili pribor za čišćenje

Source: Shutterstock

6. Alati za punjenje municije

Source: Shutterstock

7. Prostrelne rupe od metaka na drveću ili na metama u dvorištu

Source: Shutterstock

8. Mete za gađanje

Source: Shutterstock

▼ OBRATITE PAŽNJU

U slučaju da je vatreno oružje koje učinilac legalno poseduje u prethodnom periodu bilo privremeno oduzeto, obavezno treba proveriti da li je doneta odluka o vraćanju tog vatrenog oružja, i, samim tim, da li je vatreno oružje vraćeno učiniocu.

Okvir 3: Provera društvenih mreža i prisustva na Internetu

Nalozi učinioca na društvenim mrežama mogu da ukažu na moguću upotrebu vatrenog oružja. Neophodno je obratiti pažnju na svaku aktivnost koja bi mogla izazvati sumnju.

Kod društvenih mreža i prisustva na Internetu, posebnu pažnju treba obratiti na svaki sadržaj koji:

- promoviše i veliča nasilje u bilo kom kontekstu,
- sadrži mizogine stavove, govor mržnje prema ženama i devojkama ili druge snažno izražene predrasude prema ženama,
- opravdava ili poziva na nasilje prema ženama i devojkama i rodno zasnovano nasilje, kao i seksualno nasilje, uznemiravanje i zlostavljanje,
- ima pozitivan odnos prema masovnim pucnjavama, kao i prema objavama u vezi sa učiniocima masovnih pucnjava,
- sadrži govor mržnje ili nasilne stavove prema određenim grupama u odnosu na, na primer, njihovu etničku pripadnost, rodni identitet, invaliditet, seksualnu orijentaciju, starost, religijsku pripadnost,
- ukazuje na učešće u digitalnom nasilju/nasilju na Internetu i/ili onlajn uznemiravanju/visoko-tehnološkom kriminalu,
- ukazuje na pripadnost bandama/kriminalnim grupama,
- ukazuje na radikalizaciju i nasilni ekstremizam,
- promoviše nasilje na sportskim događajima,
- promoviše nasilničku, nemarnu ili bezobzirnu vožnju,
- ukazuje na okrutnost prema životinjama.

KORAK 4:

Intervencija

A) Obezbeđivanje lične bezbednosti i bezbednosti Źrtava

Policijski sluŹbenici/ce koji/e ućestvuju u intervenciji u obavezi su da zaustave nasilje ako ono i dalje traje, razdvoje Źrtvu od ućinioca, izoluju je od neposredne opasnosti, i spreće da doće do ponovnog nasilja.

Ukoliko postoje pokazatelji koji ukazuju na posedovanje ili pristup vatrenom oruŹju u prijavljenom incidentu, policijski sluŹbenici/ce bi trebalo da preduzmu sve neophodne mere u cilju osiguravanja sopstvene bezbednosti, bezbednosti Źrtve kao i drugih lica.

Pored standardnih operativnih procedura koje se u ovakvim situacijama primenjuju, u pogledu vatrenog oruŹja treba preduzeti sledeće bezbednosne mere:

- Ako postoje bilo kakvi pokazatelji da je ućinilac naoruŹan, prilikom dolaska na mesto dogaćaja, policijski sluŹbenici/ce bi trebalo da posmatraju i procene situaciju kako bi odabrali najbezbedniji i najefikasniji naćin dolaska na mesto dogaćaja i pribliŹavanje ućiniocu. Prilikom upućivanja patrole, deŹurna sluŹba duŹna je da nastavi da obavlja sve neophodne dostupne provere u evidencijama kojima raspolaŹe i da o rezultatima bez odlaganja informiše upućene sluŹbenike/ce.
- Tokom policijske intervencije, ako policijski sluŹbenik/ca primeti da neko lice ima vatreno oruŹje, on/a treba da preduzme sve bezbednosne mere kako bi osigurao/la lićnu bezbednost i bezbednost ostalih prisutnih lica.
- Ućinilac sa oruŹjem trebalo bi da bude pod neprekidnim vizuelnim nadzorom tokom prilaska.
- Kada stupa u kontakt sa licem, policijski sluŹbenik/ca trebalo bi lićno da oduzme oruŹje i obezbedi ga, sprećavajući time da lice doće u kontakt s tim oruŹjem.
- Policijski sluŹbenik/ca bi trebalo da izvrši pregled lica (ućinioca) zbog mogućnosti prikrivanja drugog oruŹja. Ukoliko se ućinilac privodi u policijsku stanicu, obavezno je da se izvrši pregled kako on/a ne bi sakrio/la oruŹje u odeći.

B) Obezbeđivanje i sakupljanje tragova krivičnih dela i vatrenog oružja

U slučajevima u kojima je korišćeno vatreno oružje (ili je vatreno oružje predmet krivičnog dela), primenjuju se standardne operativne procedure za kriminalističku forenzičku obradu lica mesta. Od najveće je važnosti da se ne kontaminira dokazni materijal. Tim za uviđaj treba da izađe na lice mesta i izvrši uviđaj kako bi se otkrili, evidentirali, fiksirali i izuzeli svi tragovi koji su ključni za uviđaj. Ukoliko je neophodno, uspostavite područje bezbednosti do dolaska specijalizovanog tima.

c) Oduzimanje vatrenog oružja

Ako vatreno oružje nije upotrebljeno, policijski službenici/ce će, postupajući po svakoj prijavi nasilja u porodici (bez obzira na ishod), uvek da:

- **privremeno oduzmu sve komade vatrenog oružja, municije i dozvola za vatreno oružje od svih lica u (bilo kao žrtve ili kao učinioci), kao i od članova porodice koji žive ili borave na adresi učinioca ili žrtve (tj. dele isto domaćinstvo, bez obzira na njihovo službeno prebivalište),**
- **u slučaju da bilo koji učesnik/ca incidenta poseduje oružje koje se nalazi na drugoj lokaciji, odmah treba preduzeti mere i aktivnosti u cilju pronalaženja tog vatrenog oružja i njegovog privremenog oduzimanja,**
- **trajno oduzmu sve vatreno oružje koje se nalazi u nedozvoljenom posedu i podnesu krivičnu prijavu za predmetno krivično delo.**

Kada je akter/ka incidenta nasilja u porodici policijski službenik/ca, vojno lice i bilo koji drugi profesionalac/ka ovlašćen/a za nošenje vatrenog oružja, njegovo/njeno vatreno oružje u privatnom vlasništvu odmah se privremeno oduzima. Osim toga, njegov/njen neposredni rukovodilac bez odlaganja će mu/joj privremeno oduzeti službeno oružje.

D) Vatreno oružje u ilegalnom posedu

Kada postoje pokazatelji i kada policijski službenici/ce tokom intervencije osnovano posumnjaju da lice prijavljeno za nasilje u porodici ili neko od članova domaćinstva poseduje ilegalno oružje, odmah i bez odlaganja preduzimaju sve mere da oružje pronađu i da sprovedu **pretres u skladu s važećim procedurama. Policijski službenici/ce će ove mere koordinirati s nadležnim javnim tužilaštvom.**

Ovo uključuje i situaciju kada se informacije o mogućem posedovanju ilegalnog oružja dobiju od žrtve, članova porodice ili drugih lica, uključujući i susede.

Kada postoje pokazatelji o nedozvoljenom posedovanju oružja, policijski službenici/ce prvenstveno vode računa o svojoj bezbednosti, kao i o bezbednosti žrtve, ali i drugih lica.

Policijski službenici/ce tada preduzimaju sledeće mere:

- neposredan nadzor i kontrolu nad licem koje može da poseduje oružje,
- takvo lice mora da ostane s policijskim službenicima/ama, ne može samostalno da izlazi niti da se kreće po zgradi, kući ili stanu,
- lica čije prisustvo nije neophodno biće udaljena iz objekta ili prostora,
- nikome bez dozvole ne sme biti omogućen pristup objektu ili prostoru na kome treba da se obavi pretres,
- pretres će se obaviti u skladu sa relevantnim zakonskim odredbama i postupcima koji se redovno primenjuju u takvim situacijama,
- prikupiti izjave članova porodice o mogućem posedovanju i prisustvu oružja.

Policijski službenici/ce ove mere preduzimaju i u situacijama u kojima lice ima oružje u legalnom posedu koje treba privremeno oduzeti, a lice:

- izjavi da ne zna gde se ono nalazi,
- izjavi da je ono ukradeno, ali on to nije prijavio,
- izbegava da pruži informacije o lokaciji oružja.

U konkretnim slučajevima kada postoji osnovana sumnja da bi se moglo pronaći ilegalno vatreno oružje, može da bude potrebna podrška jedinice službenih pasa K9, ili treba razmotriti upotrebu elektronskog uređaja za pronalazak i identifikaciju vatrenog oružja.

▼ OBRATITE PAŽNJU

Pre bilo kakvog rukovanja oružjem, bez obzira na to da li je ono pronađeno na licu mesta, uočeno kod lica ili pronađeno preduzimanjem drugih radnji, nakon urednog fiksiranja tragova, obavezno je sa svakim oružjem postupati kao da je napunjeno i spremno da opali, te se shodno tome izvući okvir sa municijom, i kada je to moguće, proveriti da li je metak u cevi i, ako se bez sumnje utvrdi nakon svih provera da oružje nije napunjeno, može se nastaviti s daljim postupanjem.

U slučaju oduzimanja dozvole za vatreno oružje, može biti neophodno preduzeti aktivne korake da bi se partner/ka vlasnika dozvole ili podnosioca zahteva za vatreno oružje zaštitio/la od odmazde.

E) Prisustvo eksploziva i eksplozivnih naprava

U slučaju uočavanja sumnjivih predmeta za koje se može pretpostaviti da su eksplozivne naprave, nipošto ih ne treba dirati, već odmah prijaviti dežurnoj operativnoj jedinici i zatražiti pomoć jedinice za protiveksplozivnu zaštitu.

KORAK 5:

Nakon incidenta: Postupanje s vatrenim oružjem

5

Nakon incidenta:
Postupanje s oružjem

Nakon privremenog oduzimanja, vatreno oružje bezbedno se odlaže u prostoriju za dokaze u policijskoj stanici ili na drugoj za to predviđenoj lokaciji.

Ako je lice koje je prijavljeno za nasilje u porodici imalac dozvole za vatreno oružje i njegovo/njeno vatreno oružje je privremeno oduzeto tokom prijave nasilja u porodici, **ispunjenost uslova za držanje oružja podvrgava se neophodnom razmatranju kako bi se obezbedilo potpuna ispunjenost uslova utvrđenih Zakonom o oružju. Ovaj postupak pokreće se nakon svake prijave o nasilnom ponašanju ili ukoliko postoji osnovana sumnja da bi vatreno oružje moglo da bude zloupotrebjeno.**

S obzirom na to da Zakon o oružju nalaže da oružje ne mogu nabavljati i držati lica čije ponašanje ukazuje na to da mogu predstavljati opasnost po sebe, druge i javni red i mir, trebalo bi da se pokrene donošenje **odluke o oduzimanju dozvole za nošenje i držanje vatrenog oružja kako bi se delotvorno ublažili rizici i sprečilo dalje vršenje, ponavljanje ili eskalacija nasilja u porodici ili drugih oblika nasilja.**

▼ OBRATITE PAŽNJU

Prilikom procene kvalifikovanosti imaoca dozvole za oružje da nastavi da poseduje dozvolu, imajte na umu da je posedovanje oružja mogućnost propisana zakonom koja sa sobom nosi niz strogo propisanih obaveza.

Odluka treba da uzme u obzir sve relevantne okolnosti koje bi mogle da ukažu da bi vatreno oružje moglo da bude zloupotrebjeno, kao i: ishode prijavljenog incidenta nasilja u porodici, da li je podneta krivična ili prekršajna prijava, da li je pokrenut ili je u toku postupak, da li su izrečene hitne mere i druge zaštitne mere i koje, da li su one na snazi, da li su hitne mere i druge mere zaštite bile prekršene i koje, da li postoje operativna saznanja o kršenju mera koje nisu prijavljene niti procesuirane, mišljenje žrtve i članova porodice o posedovanju oružja, da li su oni s tim saglasni, da li izražavaju nelagodu ili strah tokom ispitivanja o ovom pitanju, ili druge lične utiske policijskog službenika/ce koji ukazuju na to da su ova lica uplašena i bilo kakvu zabrinutost po ovom pitanju, trenutni odnos imaoca dozvole sa žrtvom, ponašanje podnosioca zahteva nakon prijave nasilja, posebno kada je reč o prijavljenom nasilju, identifikovane rizike po prijavi nasilja, mišljenje postupajućeg nadležnog policijskog službenika/ce.

▼ OBRATITE PAŽNJU

Odluke s najvećim rizikom uključuju sledeće:

- Doneta je odluka da se dozvola ne oduzme nakon analize ispunjenosti uslova sprovedene nakon incidenta. Ovo uključuje slučajeve kada je vatreno oružje privremeno oduzeto da bi se omogućilo da se takve istrage dovrše, i doneta je odluka da se to vatreno oružje vrati.
- Dozvola se izdaje ili obnavlja i onda kada postoje dokazi o nasilju, nasilju u porodici ili medicinskoj nepodobnosti, ili ako je lice koje poznaje imaoca dozvole izrazilo zabrinutost, ali je zahtev podnosioca pozitivno ocenjen.

Na osnovu nalaza sveobuhvatnog izveštaja, dalje odluke o vatrenom oružju donosiće nadležno odeljenje u upravnom postupku. To odeljenje treba da obavesti policijske službenike/ce kriminalističke policije koji rade po prijavama nasilja u porodici o ishodu odluke. Pored toga, može biti neophodno da se preduzmu aktivni koraci da bi se partnerka nosioca dozvole zaštitila od odmazde zbog oduzimanja dozvole.

Ovo je posebno važno jer postoji niz okolnosti koje učinioca mogu da podstaknu da zloupotrebi vatreno oružje nakon incidenta s nasiljem u porodici. Sledeće okolnosti mogu da zahtevaju pažnju policijskih službenika/ca:

Okolnosti koje zahtevaju mere predostrožnosti

1. Žena koja je preživela nasilje u porodici napušta učinioca ili se nedavno razvela (do 1 godine),
2. Žena koja je pretrpela nasilje u porodici pokreće postupak za razvod braka, naročito ukoliko njen partner ne prihvata pokretanje postupka,
3. Žena koja je pretrpela nasilje u porodici pokreće/menja starateljstvo, prava na posetu zajedničke dece ili postoji spor oko kontakta/starateljstva sa/nad decom, uključujući i nepoštovanje odluke o starateljstvu,
4. Žena koja je pretrpela nasilje u porodici pokreće/menja zahtev za alimentaciju za zajedničku decu,
5. Žena ima novog partnera,

6. Žena koja je pretrpela nasilje u porodici menja mesto boravka,
7. Žena prijavljuje proganjanje ili uznemiravanje od strane učinioca, uključujući neželjene poruke, pozive ili društvene mreže,
8. Žena prijavljuje da partner insistira da nastave zajednički život i ispoljava ljubomorno ponašanje,
9. Žena izražava strah ili zabrinutost za svoju bezbednost ili bezbednost svoje dece ili drugih članova porodice.

Nakon incidenta s nasiljem u porodici, posebna pažnja treba da se obrati na slučajeve kada je učiniocu izrečena privremena zabrana prilaska, posebno ako je zabrana vezana za privremeno oduzimanje oružja.

Konačno, službenici/ce koji izlaze na mesto događaja u ovim incidentima od ključnog su značaja za dokumentovanje slučajeva nasilja u porodici, kao i aktivnosti koje su preduzete u slučajevima kada je vatreno oružje bilo prisutno i/ili bilo zloupotrebjeno. Stoga je revnosno i redovno izveštavanje o ovakvim slučajevima od ključnog značaja za pozivanje učinioca na odgovornost, kao i za sprečavanje daljeg nasilja.

- I** Definicije u ovom poglavlju su preuzete iz Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
- II** Za više informacija pogledati [OSCE-led Survey on Violence Against Women - Main Report](#). Ovaj izveštaj predstavlja međuregionalne, uporedive nalaze OEBS-ovog istraživanja o dobrobiti i bezbednosti žena, koje je sprovedeno 2018. godine u odabranim jurisdikcijama Jugoistočne Evrope i Istočne Evrope. Istraživanje koje je vodio OEBS uključivalo je kvantitativnu i kvalitativnu komponentu i sprovedeno je sa ciljem da se obezbede uporedivi podaci o različitim oblicima nasilja koje žene doživljavaju u detinjstvu i tokom svog života. Istraživanje je ispitivalo nasilje koje žene doživljavaju u konfliktnim i nekonfliktnim okruženjima, kao i uticaj nasilja na žene i devojčice, uključujući i njegove trajne posledice. Pitanja o normama i stavovima u vezi sa nasiljem nad ženama su postavljena kako bi se bolje razumeli osnovni uzroci nasilja.
- III** SecuriMeter 2023 – Public Opinion Survey on Security, Regional Cooperation Council, 2023.
- IV** SecuriMeter 2022 – Public Opinion Survey on Security, Regional Cooperation Council.
- V** Izvor: Rod i malokalibarsko oružje u Jugoistočnoj Evropi, SEESAC, 2016.
- VI** Analiza slučajeva femicida vatrenim oružjem (jun 2017- jun 2020). UNDP Srbija, 2021.
- VII** Ibid.
- VIII** Vodič za policiju za procenu i upravljanje rizikom od nasilja intimnih partnera nad ženama, Evropski institut za rodnu ravnopravnost, 2019.

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Nародна библиотека Србије, Београд

343.54./55

623.44

SMERNICE za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog
oružja u nasilju u porodici / [urednici Jasminka Friscik, Dragan Božanić].
- Beograd : UNDP SEESAC, 2024 (Beograd : Bigraf plus). - 50 str. : ilustr. ; 30 cm

Prevedeno prema: Guidelines for assessing and addressing risks related to
the firearms misuse in domestic violence. - Tiraž 50.

ISBN 978-86-7728-365-0

- a) Породично насиље
- б) Ватрено оружје -- Злоупотреба

COBISS.SR-ID 144421641

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC)

Bulevar Zorana Đinđića 64, 11000 Belgrade, Serbia

Tel: +381 11 415 5300

E-mail: seesac@undp.org

www.seesac.org

Funded by
the European Union

Working within the framework of:

